

שיחת הבנה לחג הפסח

שהשמיע ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ליל שישי פרשת צו תש"פ לפ"ק – ע"י הטעלעפאן

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען

בראשית דברי הנני פורס בשלום אנשי קהלתנו ואנשי שלומינו, בברכת חודש טבא, ששון ושמחה בבתי כל ישראל, וה' ישלח רפואה שלימה בקרוב לחולי ישראל, והברואים יתמידו בריאתם עדי עד. – הנה כבר דברנו בשבוע העעל"ט אודות מצב הזמן. אמנם כעת סמוך להחג, אני רוצה לדבר בחשיבות ההכנה לקראת המועדי קודש הבאים לקראתינו לשלום, ולשוח בגודל מעלת החג, ומה מוטל עלינו לקבל ממנה ולהתרומם ולהתעלות מקדושתה. ואתחיל במעלת המועדי קודש בכללות, ושוב מה שנוגע בפרטיות לחג הפסח, ויתן ה' הדיבורים הנכונים בתוך פי, ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

*

והנה כמו שחיות הגוף תלוי באויר ומים ותבואה, כן גם הנשמה שנפח ה' בבני ישראל, יש לה מזון הנפש שהם נותנים החיות להנשמה, והמה התורה ומצותיה, כי הוא חייך ואורך ימיך (דברים ל-ב), והרשעים המנותקים מן התורה גם בחייהם הם קרויין מתים (ברכות יח:). ויש מצות שהם כמו אויר להנשמה, והיא מצות לימוד התורה, שהיא חיוב תמידי כמו אויר לנשימה, ואין לבזבז ולבטל מתורה בכל עת ובכל זמן שהוא פנוי. ומה שהוא מתבטל לצורך פרנסתו וחיותו, זה גם כן חלק וסיוע לתורתו, ומקיים בזה בכל דרכיך דעהו (משלי ג-ו), שיוכל להיות אחר כך מסודר כראוי ללימודו, ונמצא עובד את בוראו תמיד, שהדברים הללו גורמים שיוכל לשוב ללימודו.

ויש לזה ראייה מגמרא (שבת ל) שביקש דוד, רבונו של עולם הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו' (תהלים לט-ה),

דוד המלך משבח את התורה, תורת ה' תמימה משיבת נפש וגו', מצות ה' ברה מאירת עינים וגו', משפטי ה' אמת צדקו יחדיו, הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים (תהלים יט-ח). ויש לומר הכוונה, דאיתא ברבינו בחיי (פ' ויצא כח-ב), וזה לשונו, וכבר אנו רואים לעין, בסדר העולם והנהגתו שהיא בחכמה עמוקה ונפלאה, שהקב"ה מזמין לבריותיו וממציא להם הדבר ההכרחי, ומה שהוא מוכרח יותר הוא מצוי יותר, ומה שאינו מוכרח כל כך אינו מצוי כל כך. כענין המרגליות ומיני אבנים יקרות שאינן מצויות כל כך בעולם, ואינם תחת יד כל אדם, לפי שאינם מוכרחות כל כך, שהרי הבריות יכולין להיות זולתן, אבל המזון שהוא מוכרח יותר מן המרגליות, הוא יותר מצוי מן המרגליות, שהרי תמצא התבואה והמזון בשוקים וברחובות, מה שלא תמצא המרגליות. והמים שהם

אמר לו בשבת תמות וכו'. כל יומא דשבתא [של כל שבתות השנה] הוי יתיב וגריס כוליה יומא [שלא יקרב מלאך המות אליו, שהתורה מגינה ממות (סטה כא.)]. ההוא יומא דבעי למינח נפשיה, קם מלאך המות קמיה ולא יכול ליה, דלא הוה פסיק פומיה מגירסא וכו' ע"ש. ולכאורה הרי אכל ושתה סעודת שבת, ונצרך לעשות צרכיו וכו', ומוכרח האדם להיות פסק פומיה מגירסיה. ועל כרחך כי מה שעשה לצורך חיותו וחיובו נחשב לו כהכנה לתורתו, שיש גם בה כח דמגני ממיתה, רק תיכף אחר זה משעה שגמר עניניו והלך ללמוד, לא הוה פסק פומיה מגירסיה.

וישוב יש מצות שונות שנצרכות להאדם כמים לצמא, והם ששה מצוות שחייבן תמידי, לא יפסק מעל האדם אפילו רגע בכל ימיו, וכמו שפרטם החינוך בהקדמתו, להאמין בשם, שלא להאמין זולתו, לייחדו, לאהבה אותו, ליראה אותו, שלא לסור אחר מחשבת הלב וראיית העינים, וסימנם (במדבר לה-יג) שש ערי מקלט תהיינה לכם ע"ש. – ויש מצות שנצרכות להאדם רק מזמן לזמן מיום ליום כמו תבואה להרעב, מצות תפלה שלשה פעמים ביום, מצות קריאת שמע שני פעמים, מצות תפלין פעם אחת וכו' וכו'.

והנה כמו שבבריאיות הגוף צריך האדם מזמן לזמן לעזוב את מקומו, והולך למקום אחר או למדינה אחרת להבראה ולמנוחה, להעביר מנגד עיניו טירדת עסקיו, ולשכוח קצת מכל סביבתו, כדי לחזק רוחו וכחו, ומכל שכן כאשר מרגיש חולשה בגופו. ופעם בשנה הולך למקום שהאוויר שם טוב ויפה במיוחד, ובשבוע זו מבריא את גופו שמשאיר עליו רושם על כל השנה, שנושם מאוירה הטוב ונכנסת בכל חדרי גופו, כן יש לנו מועדי קודש שבאים רק פעם בשנה, שבהם יורדת שפע רוחני וקדושה עצומה להנפש, הוא מתרום מחומר הגשמי שמשוקע בו כל השנה, ונכנס לעולם חדש, קדושה ודביקות בקונו, שמבריא את נשמתו לזמן מרובה. והם דוגמא לזהב ולפז ולמרגליות טובות, שאינם נצרכים לחיותו יום יום, אך יש בהם תענוג רב למי שמתלבש ומשתמש בהם. כן הם הימים טובים ומועדי קודש, חיי נפש לכל אחד מישראל, שנושם אויר קדושה לרוחו ונשמתו, והם עדיפי הרבה מזהב ומפז רב, שהם רק חומר גשמי בלי תועלת ותוכן.

ולכן משבח דוד המלך את התורה ומצותיה, ואומר מצות ה' ברה מאירת עינים, ומבאר כי המצות הללו הם מזון הנפש כמו שיש מזון הגוף. ויש מצות תמידיות, ויש הבאים יום יום, ויש שבאים רק לזמן מרובה. ואמר משפטי ה' אמ"ת, נוטריקון א'ויר מ"ים ת'בואה, יש מצות שאי אפשר לחיות בלעדם והם כאויר לנשימה, שחייבן בכל עת. ויש מהם דומים למים, שהצמא אינו יכול לסבול גם זמן קצר בלי מים. ויש שהם דומים לתבואה שיוכל להעצר מהם זמן יותר. אך יש מצות חשובות שבא להאדם רק פעם בשנה, ומבריאיים נשמות ישראל על כל השנה, והם כזהב וכמרגליות שאין נצרכים בכל שעה, אבל התענוג בהם גדול. ולא עוד אלא הם נחמדים יותר מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים, אין לשער גדול ההבראה שמצות אלו משאירים רושם על הנפש על כל השנה כולה, לא יסולנה כל פז ונופת צופים.

וכמו שבכל פרי הבא מזמן לזמן מברכין עליה ברכה מיוחדת, שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, כי היא מתנה יתירה, שאין יכולים ליהנות ממנה תמיד, כן במצוה הבא מזמן לזמן אנו מברכין ברכה מיוחדת על הטובה הנפלאה שעשה ה' עמנו בקדושת מצוה זו, ומברכין מעומקא דלבא שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, שנוכל לנשום מהאוויר של היום טוב קדושה ודביקות, ולהתעצם באמונת אלקי עולם.

*

והנה הכניסה להחג בשנה זו שונה בהרבה בתי ישראל משאר השנים, אשר ישראל קדושים הכינו עצמם להחג בשמחה יתירה, לא חסו על שום טורח לנקות את הבית מכל שימצא דחומצא, ולא עוד אלא להבריק ולייפות את כל הבית לכבודה של יום טוב, אשר דירה נאה מרחבת דעתו של אדם, וכעת מחמת המצב אין ביכלתם לעשות כן. וכמה בתים שהאב או האם או שניהם יחד הם על ערש דוי, והרבה מטפלים עם בני הבית בלי כח, ולב כל אחד שבור לשברי שברים מהשמועות, וחסר השמחה של מצוה בהכנת היום טוב. אבל אין לנו להניח שהמצב הקשה ישבור את רוחנו, ולבטל או לגרע משמחת היום טוב, אשר היא החג היותר גדולה שיש לנו בשנה, זמן חרותנו, הן

הנה כל יוצא לדרך אפילו רק על יום או יומיים, יחד עם בניו ובני ביתו, לוקח עמו מזון על הדרך להשביע רעבונו, ואם הבנים שלא תכין שום דבר כאשר עוזבת את ביתה לצאת, אינה שפוי בדעתה. וכאן יוצאין למדבר שאין בה מזון ומים, ששים רבוא נפשות מלבד הנשים והטף, בלי חשבון על כמה ימים יצטרכו למוזנות עד בואם אל ארץ נשבת, והם יוצאים רק עם בצק מועט שיכולים להניח על שכמם, בלי שום צדה. וכולם יוצאים כן, אין גם אחד שיוזעק פיקוח נפש, הלא המות בטוחה לעינים. אמנם ישראל נתעצמו כל כך באמונה טהורה, אם ה' מגרש אותם ממצרים בחפזון, ולא אומר להם שיכינו מזון לדרך, אז אין הם צריכים להכין כלום, כי לה' אין מחסור, והוא כבר יכלכלם, אם כי לא היה דבר כזה מעולם להוריד מן מהשמים, או שיוכלו לאכול ס"א סעודות משירי מצה ומרור, מכל מקום בטחו בה' שלא יעזוב אותם. וזה מורה על גודל האמונה שהיה מאיר בהם, לקיים השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, עד שזה עומד לפני ה' תמיד לזכרון, זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

ולכן כאשר אנו רוצים להתדבק באמונת ה' טהורה, אנו לוקחין המצה, מיכלא דמהימנותא, ואנו אוכלין אותה, להיות מצה זו לחלק מהדם והבשר שלנו, לזכור כי בשעה שיצאנו מצרים לא לקחנו עמנו רק בצק אחת על שכמנו, שלא היה מרשים לנו המצריים לגמרו ולאפותו, וזוהי זה לא לקחנו שום מאכל, וגם צדה לא עשו להם, וזהו מעלתינו המופלגת, שכל דברינו ומקרינו כולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו (לשון הרמב"ן סוף פ' בא).

*

והנה המצה היא גם כן מיכלא דאסוותא (וזה"ק ח"ב קפג). ובזה נכלל הדברים גם כפשוטן, שמביאה רפואה לאוכליה, ואין ספק שהאכילת מצוה ימתיק מהכלל ישראל, הדינים קשים, להמשיך שפע הרפואה למטה לכל ישראל, וכמאמר הכתוב (שמות טו-כו) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. וכדי להבין ולהשכיל כח הרפואה שיש במצות מצה דייקא יותר משאר אכילה של מצוה, נבאר הדברים.

בעבר ממצרים, והן בהוה בכל שנה ושנה כל אחד יוצא אז לחירות מכל המצרים שסובבים אותו.

הן חסר כעת יום יום רבבי רבבות מלאכים הנבראים מכל הטירחות שהנשים צדקניות היו טורחים לכבודה של חג, (וכמו שרימו הרה"ק בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע במה שאומרים המלאכים היוצאים מקשר"ק כידוע). אבל כבר אמרו חז"ל (קידושין מ.) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה ע"כ. וגלוי וידוע לפניך שרצונו לעשות רצונך, והקב"ה מחשיב לנו כאילו היינו יכולים להוציא הדברים מכח אל הפועל.

*

והנה אנו קורין להמצה בשם מיכלא דמהימנותא (וזה"ק ח"ב מא.), שהוא מאכל של אמונה, כי מצה זו שאנו אוכלין על שום מה, על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם שנאמר (שמות יב-לט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגות מצות כי לא חמץ. אך צריך ביאור, כי מה שנאפה הבצק מצות, היא רק חוליא קטנה משרשרת הנסים והנפלאות שהיה במצרים, עשר המכות, ויציאת מצרים, הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, ולמה מבטא המצה דייקא שזהו המיכלא דמהימנותא. – ולא עוד וכי אנו צריכין למיכלא דמהימנותא, הלא ישראל מאמינים בני מאמינים גם קודם שראו הנסים במצרים, ומשה רבינו כאשר אמר והן לא יאמינו לי נענש עליה. והאותות והמופתים במצרים היה רק 'בירור' לעיני מצרים ולעיני כל העולם, שגם הם יראו ויכירו כי האמת אתנו שיש מנהיג לבירה, ומהו ההוספה של אכילת מצה מיכלא דמהימנותא, למאמינים בני מאמינים.

ונראה כי יש בזה נקודה נעלה, כי הכתוב אומר (שם יב-לד) וישא העם את בצקו טרם יחמץ, משארותם צורות בשמלותם על שכמם וגו', ומסיים וגם צדה לא עשו להם (יב-לט). וברש"י מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו האין נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו, הוא שמפורש בקבלה, זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה (ירמיה ב-ב) ע"כ.

י"ז מכתב מהגה"ק בעל היכל הברכה מקאמאנא זי"ע
(נדפס בספר אמרי קודש) וזה לשונו, הלא מעשים בכל יום
לפנינו, חולאים מסוכנים שהם אחר יאוש בעיני כל, ועל ידי
אמונה גדולה ושפיכת הנפש להשי"ת, מתרפאין ברגע. ועל
ידי צדקה ומעשים טובים, מכריע הכף זכות ויצא לחיים.
ופעם אחת ישבנו בסעודת שבת, ובאו וצעקו על חולה
שהיה גוסס ממש, וענין הצעקה היה שימות, ולא יצטער כל
כך, שלא יכלו לראות בצער, ולא היה העת לשפוך נפשי
אל השי"ת. ואמרתי לאחד, לך ולחוש באזני החולה,
שאתמול ערב שבת, כתבתי פירוש מאמר אחד מן הזוהר,
אמור לו שאני מוסר ונותן לו זה במתנה, כדי שיכריע הכף
זכות, והלכו ולחשו לו, ותיכף התחיל להקל חליו, עד
שבאמצע השבוע בא לבית המדרש שלנו להתפלל.

אח"י אחיי, בזה מרפאין חולאים, בהמתקות דינים בצדקה
ביחודיים בשפיכות הנפש לפני השי"ת באמונה
גדולה, שאין שום דבר קטן וגדול מקרה, אלא הכל
בהשגחות אור אין סוף ברוך הוא, ואלופו של עולם ממש
בכל תנועה, והכל בדינא דמלכותא. אפילו כשהוא
בהסתרה ובחשכות גדול וביסורין ועניות ודלות, ידע
שאלופו של עולם בכל תנועה, והכל ממנו יתברך, ובאמונה
נעשה הכל חסד, ובזה מעשים בכל עת לרפאות חולים
לפקוד עקרות להמשיך שפע וכל טוב על ישראל, הכל
באמונה גדולה ובתפלה ושפיכות הנפש לפני השי"ת.
וכשידע אדם באמונה גדולה שאלופו של עולם ממש בכל
תנועה, אזי כל הדינים נמתקין, וכל המסכים והמקטריגים
מסתלקין עכ"ל.

ולכ"ן בליל פסח אחר סיפור יציאת מצרים, אז מגיע כל
אדם לפי ערכו, להנקודה היותר גדולה באמונת אלקי
עולם יותר מכל השנה, ומאיר אצלו אור אלופו של עולם, כי
הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואין עוד
מלבדו, אין שום מקרה בעולם, ומשים כל בטחונו עליו. והוא
אוכל המצה מיכלא דמהימנותא, להתעורר איך יצאנו
ממצרים למדבר שממה, מבלי לקחת אתנו שום צדה, ורק
משארותם צרורות בשמלותם על שכמם, כי כולם הכירו
לדעת שאין מעצור לה' מלהשפיע להם מאכלם ולהחיותם
גם שלא כדרך הטבע, במקום שרף נחש ועקרב, וצמאון אשר
אין מים. וכאשר אנו אוכלים מצה זו, להיות אמונה זו טבוע

בהדם והבשר שלנו, זהו מיכלא דאסוותא, אמונה זו ממתיק
הדינים, ומתהפך הכל לחסד ולרחמים. ודבר זה שהמצה
היא מיכלא דמהימנותא והיא מיכלא דאסוותא עולות יחד
בקנה אחד, כי הארת האמונה מביאה עמה הרפואה.

*

יסופר על חסיד אחד שבא לרבו, שהוא חולה אנוש,
והרופא אומר שאין לו שום תרופה למחלתו. אמר
לו רבו, יש כפר נדח ושמו האניפאלי, ילך להפראפעסאר
שנמצא שם, והוא ימציא לו רפואה. הוא הלך לשם, ואמרו
לו אנשי העיר שאין כאן שום פראפעסאר, ואפילו רופא
פשוט לא נמצא במחוז ההוא. חזר החסיד לרבו וסיפר לו.
אמר לו הרבי, ומה עושה יהודי הדר שם והוא נעשה חולה.
והשיב מה יוכל לעשות, הוא בוטח עצמו על ה' שישלח לו
רפואה מן השמים. אמר לו רבו, אם כן השי"ת הוא
הפראפעסאר מהאניפאלי, תלך אליו והוא ימציא לך רפואה.

ידוע מפי ספרים וסופרים כי בליל פסח בא הקב"ה
כביכול אל כל בתי ישראל, יש הארה כמו בליל
יציאת מצרים, ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך ולא
שרף. ולכן מתחילין בפיוט הא לחמא בלשון ארמי, הגם
שאין מלאכי השרת נזקקין לה שאין מכירין בלשון ארמי
(שבת יב:), אבל בליל פסח השכינה עמנו, ואין אנו נזקקין
למלאכי השרת. ואם כן בשורה טובה היא לנו, כי
הפראפעסאר מהאניפאלי יבקר בכל בתי ישראל, אשר עמו
מקור חיים, ואנו מארחים אותו כביכול על שלחנינו, ואין
ספק שישאיר רפואות וישועות בכל בתי ישראל.

*

חז"ל אמרו (פסחים קטז.) מתחיל בגנות ומסיים בשבח. אנו
מתחילים בפחיתותינו שמתחלה היינו כגויי
הארצות, עם הדומה לחמור, עובדי עבודה זרה, ועכשיו
קרבתנו המקום לעבודתו. והענין הוא, כי הנה כאשר ראובן
ושמעון הם ידידים נאמנים, וראובן כבר עשה הרבה טובות
לשמעון, וכעת איקלע ראובן למצב רעה, ושמעון עומד
לימינו לסייעו, אז ההודאה על זה הוא לפעמים בשפה רפה,
כי ראובן חושב שמגיע לו כל זאת, שהרי הוא הקדים כבר
טובות רבות לשמעון. לא כן אם שמעון הוא איש נכרי,
ומעולם לא עשה ראובן שום דבר לטובתו, ומכל שכן אם

ש'אדם מהיר לשמעון מעומד וקשות מיושב ע"ש. ואנו אומרים הלל בפסח גם בזמן קשות, שאין כח לעמוד, ואף על פי כן אנו מודים ומשבחים לה' גם במיושב.

המצב של הימים הללו קשה מאד, בכמה בתים יהא ליל הסדר מושבת משנים קדמוניות. בהרבה משפחות ניטל התפארת ממשפחתם, הסבא, האב, האם, אח ואחות. גם הרבה משפחות ישבו בודדים בלי בניהם ובני בניהם סמוכים על שלחנם, לשמירה שלא יחלו. והרבה מוטלים על ערש דוי, ה' ירחם עליהם וירפאם, אמנם בליל פסח אנו קורין הלל בלילות, גם בזמן חושך ואפלה אין אנו מתרעמים על גורלנו, אלא מאמינים אנו בה' שככה צריך להיות, ומקבלים הכל באהבה.

אך ב"ה רובא דרובא של בית ישראל זוכין לישב על שלחנם בפסח, או שלא פגע בהם המחלה מתחלה, או שכבר עבר על ראשם ונתרפאו, כמה שבח והודאה חייבים אנו על כל זה להודות לה'. אשר אילו פינו מלא שירה כים, אין אנו מספיקים להודות לה' על אחת מאלף אלפי פעמים, אשר מחליים רעים רבים ונאמנים דליתנו, חסד חנם שעשה ה' עמנו, ולנצל את החג בריבוי שיר והודאה על חיינו המסורים בידך, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת. ואנו מכירים בפחיתותינו שאין אנו יוצאים ידי חובתינו, ומתחילים אנו בגנות ומסיימים בשבח, שאף על פי כן לא עזב ה' את חסדו מעמנו. ולעורר רחמים ולבקש, עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו חסדך, ואל תטשנו ה' אלקינו לנצח. ולמנוע משחית ומגפה מעלינו ומעל כל עמו בית ישראל.

*

והנה אנו מברכין ברכת שהחיינו בכניסת החג בברכת קידוש, ושוב אנו מברכין עוד הפעם בברכת אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו הלילה הזה לאכל בו מצה ומרור, אשר כבר בירכנו בכוס הראשון, על היום טוב ומצותיה. ולכאורה יש לומר דכמו שבראש השנה מברכין שהחיינו בקידוש, ומברכין שוב שהחיינו על מצות תקיעת שופר בפני עצמו, כיון שמצותה רק ביום, ולא נפטר בברכת שהחיינו שברכו בלילה. ועל דרך זה בסוכות שמברכין שהחיינו שנית על נטילת לולב שמצותה רק ביום. כן יתכן במצות מצה שמצותה לחם עוני, לחם שעונין עליו

היה עוד מצערו מקדם בדברים, ואף על פי כן כאשר ראובן הוא בעת צרה, שמעון מוסר נפשו לטובתו, אז ההודאה אליו בא מעמקי נפשו.

ועל דרך זה בההודאה להקב"ה, אם האדם חושב שיש לו קרעדיט אצל הקב"ה, הוא מלא מצות כרמון, ועושה רצון ה' תמיד, אז כאשר נקלע לעת צרה והקב"ה מושיעו, אין ההודאה בכל לב ונפש, כי חושב שמגיע לו זאת מאת ה'. לא כן כאשר האדם מכיר פחיתותו, כמה חטא לה' ועבר על רצונו, ואף על פי כן ה' הטוב עומד לימינו, לסעדו ולתמכו בכל מה שהוא צריך, אז ההודאה היא מקרב לב עמוק. ולכן 'מתחיל בגנות', להכיר מתחלה פחיתותו ושפלותו, עד כמה הוא רחוק לצאת ידי חובתו נגד ה', ואז יוכל 'לסיים בשבח', לעמוד לשבח את קונו על כל הטוב והחסד שעשה עמו.

*

והנה בכל יום טוב אנו קורין הלל, להודות ולהלל לה' על רוב חסדיו, אך בחג הפסח יש שינוי, דקריאת הלל מצותה רק ביום, וילפינן לה בגמרא (מגילה כ:) מקרא דכתיב (תהלים קיג-ג) ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה', ובליל פסח יש חיוב קריאת הלל גם בלילה, בבית הכנסת ובתוך הסעודה (עיין טור אור"ח סוף סימן תע"ג). ועוד כי כל השנה קריאת הלל מעומד דכתיב (תהלים קלה-א) הללו עבדי ה' שעומדים בבית ה', ובליל פסח בהסעודה קורין אותה מיושב (עיין טור אור"ח סימן תכ"ב).

ויש בזה רמז, כי יום מורה בשעה שאור הצלחתו מאירה כשמש, והוא נותן שבח והודאה לה' על חלקו הטוב. ולילה מורה כאשר בא השמש, וחושך ואפלה סובבת את האדם, אשר אז קשה לחייב את האדם לומר שירות ותשבחות בהלל והודאה, כי לא כל אחד מכיר הטוב הגנוז בה, ולהודות ולהלל עליה. אבל בליל פסח, כאשר אור האמונה מאיר בכל אחד כי הכל היא בהשגחת ה', ואלופו של עולם נמצא בכל תנועה, אז אנו אומרים הלל גם בלילה, ומשליכים אנו יהבנו על ה' מקור הטוב, אשר רק הוא מכיר מהו הטוב האמיתי של האדם, ומברך על הרעה כמו על הטובה, לקבלינהו בשמחה. וגם אנו קורין אותה מיושב, כמאמרם (מגילה כא.) רכות [דברים רכים ונוחים

דברים הרבה, וכל זמן שעדיין לא סיפר יציאת מצרים עליה, אין זו מצה הראויה לצאת בה, והוי כעדיין אין המצה של מצוה לפניו בשעת קידוש, על כן אחר הסיפור מברכין והגיענו הלילה הזה לאכול מצה ומרור.

אמנם יש לומר בזה עוד, דהנה בברכת התורה אנו מברכין שתי ברכות, אחד לפניה ואחד לאחריה, וקודם הקריאה אנו מברכין 'אשר בחר בנו מכל העמים', ולאחריו אנו מברכין 'אשר נתן לנו תורת אמת. ופירשו בזה כי בשעה שמגישים לאדם מנחה, הגם שעדיין לא ראה מה שמונח בתוכה, מכל מקום הוא מודה ומשבח להנותן, על עצם הבחירה שבחר בו יותר מלאחרים ועל תשומת לבו להגיש לו המנחה. ושוב כאשר פותחו, ורואה יקר איכות המתנה שקיבל, אז מודה עוד הפעם ונעשה שמח בעצם המנחה. כמו כן אנו, קודם שקראנו מה שכתוב בהתורה, אנו מודים ומשבחים תחלה על עצם הבחירה שבחר בנו לתת לנו תורתו, 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו'. ושוב כאשר טעמנו נופת דובשה של התורה ויפיה ומתיקותה, אז מרגישין אנו איכות חשיבותה, ואנו מברכין שוב על עצם חשיבות התורה, 'אשר נתן לנו תורת אמת, וחי עולם נטע בתוכנו' (עיין שמן ראש שבועות ח"ב דף רנט).

וכמו כן יש לומר לענינינו, כל אחד ואחד משתוקק כבר להגיע להחג הקדוש הבא עלינו לטובה, אשר בראש כל מועדות נשאת פסח, אשר אין לנו עוד לילה מקודשת כזאת שאנו מסובין אתכא דרחמנא, שזוכין בה לצאת מאפלה לאור גדול, וכמו שהיתה ביציאת מצרים. ובהגיע החג ואנו מקדשין את המועד על היין, אנו מוציאין רגשי לבבנו בשבח והודאה, שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה. אמנם אז עדיין לא טעמנו עוצם ועומק מעלת הלילה לאמיתו, אבל אחר שעסקנו שעה ושעתיים בסיפור יציאת מצרים, ונתלהב לבבנו באהבה וחיבה יתירה לקוננו, ולהרגיש בכל אברינו כי אין עוד מלבדו, שפועל ועושה הכל, המלך הטוב והמטיב לכל, אז הלילה הזה יש לה משמעות אחרת ממה שחשבנו בתחלה, ואין זה אותו הלילה אשר חשבנו מתחלה בעת שבירכנו ברכת שהחיינו, על כן אנו כופלים הודאה עוד הפעם, ואנו אומרים אשר גאלנו וגאל את אבותינו, אין לילה זו רק גאולת אבותינו ממצרים, אלא זהו גם גאולתינו הן במשמעו הגשמי והן

במשמעו הרוחני, ואין אנו יכולים לעצור בנפשנו מלברך לפניך על אשר הגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור.

ואנו מאריכין בלשונה, שהחיינו וקימנו 'והגיענו' לזמן הזה, כי באמת מה שאנו משיגין חשיבות הלילה הזה, אין זה אלא אחת מני אלף אלפי מדריגות שיש בהשגת ליל פסח, אשר הקדושים בימי קדם לא היו אז כמעט בגדר אנושי מגודל ההשגות, וכמו שסופר על הרה"ק החוזה מלובלין ז"ע, שבשעה שאמר ובמורא גדול זו גילוי שכינה, לא היו יכולין להביט בפניו מגודל האור שהיה נמשך עליו, ורחוקים אנו מלהשיג גודל ערכה של החג, אבל אנו מודים ומשבחים שעל כל פנים יש לנו איזה 'נגיעה' עם החג, שאנו זוכין על כל פנים ליגע בקצה המזלג בקדושת היום, ושהחיינו וקימנו 'והגיענו' לזמן הזה.

*

ויש לנו להתחזק לקבל את החג בשמחה ובטוב לבב, ויש חיוב שמחה שמונה ימים רצופים. וכאשר המלך בא לבקר בבתינו, יש לסלק כל עצב ותוגה, ולקבל פניו מתוך שמחה וחדוה. וכפי מה שנתעצם עצמינו בשמחת החג, נזכה להמשיכה על כל משך ימי השנה.

בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל (ראש השנה יא.), ובפרט ליל פסח מסוגל לגאולה, והיא ליל שמורים לכל בני ישראל לדורותם (שמות יב-מג). מקובלים אנו מחכמינו ז"ל שקודם ביאת המשיח יצטרכו ישראל לחבלי משיח, והקב"ה ממתיק לנו החבלים, שאין מלחמות ופחדים ובריחה ממקום למקום, כאשר היה מנת חלקם של אבותינו, אלא החבלים מגיעים לכל בית ובית ישראל ברחמים וחסדים. עוד יכולים אנו לזכות בשנה זו להקריב את הפסח, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים, ואז יקוצו וירננו כל שוכני עפר, לשמוח כל הכלל ישראל ביחד.

יש לנו לזכור כי תשובה תפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, ליקח רגע להתבונן מה קיבל על עצמו לשנות דרכיו מכאן ולהבא, שזהו שורש התשובה, ולהוסיף עוד יותר בתפלה וצדקה, ונזכה לחג כשר ושמח. ונשמע ונתבשר בשורות טובות, רפואות וישועות לכל בית ישראל, ונזכה לביאת משיח במהרה דיין.